

ком діапазоні проблем пов'язана з тим, що питання диференціації конверсійної, невротическої і психосоматическої симптоматики і синдромології в нинішнє час, незважаючи на цілий ряд проривів в їх розумінні, далеко від остаточних відповідей. Схилимо, що середі різномодальних напрямків в сучасній психотерапії однією з найбільш результативних є особистісно-орієнтована парадигма.

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Психотерапія: психологічні моделі / Л. Ф. Бурлачук, А. С. Кочарян, М. Е. Жидко. – СПб. : Пітер, 2008. – 324 с.
Burlatchuk L. F. Psykhoterapiya: psikhologitchni modeli [Psychotherapy: psychological models] / L. F. Burlatchuk, A. S. Kotcharyan, M. E. Zhydko. – SPb. : Piter, 2008. – 324 p.
2. Максименко К. С. Переживання негативних психічних станів особистістю : метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / К. С. Максименко. – К. : КММ, 2011. – 184 с.
Maksymenko K. S. Perezhyvannja nehatyvnykh psyhitchnykh staniv osobystistyu [Experiencing of negative mental conditions by personality : methodical manual for the students of higher educational establishments] / K. S. Maksymenko. – Kyiv : KMM, 2011. – 184 p.
3. Kondratyuk N. Therapeutic work with the present moment. A comparative conversation analysis of existential and cognitive therapies / N. Kondratyuk, A. Perakyla // Psychotherapy Research. – 2011. – Vol. 21 (3). – P. 316–330.

УДК 159.923.2

Г. І. Меднікова

Received April 15, 2014;

Revised April 22, 2014;

Accepted May 13, 2014.

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ СПРИЯННЯ СТАНОВЛЕННЮ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті представлено результати розроблення програми сприяння становленню особистісної зрілості студентів й емпіричної перевірки її ефективності. В основу розроблення програми покладено розуміння особистісної зрілості як системної якості особистості, яка породжується системою й зумовлена специ-

фікою взаємодії її елементів, характером їх взаємозв'язків. Як елементи (підсистеми) системи особистості, які іманентні процесу становлення особистісної зрілості, автор визначає самосвідомість у єдності когнітивного (самопізнання), афективного (ставлення до себе) й поведінкового (саморегуляція) компонентів, а також мотиваційно-потребову та ціннісно-смыслову сфери особистості. Основною метою програми сприяння становленню особистісної зрілості студентів є підвищення рівня їх особистісної зрілості за рахунок розвитку та корекції вищевказаних елементів (підсистем) системи особистості. Програма включає в себе інформаційний, мотиваційний, особистісний, інструментальний блоки. Інформаційний блок спрямований на розкриття сутності феномену особистісної зрілості, закономірностей та системної детермінації її становлення в студентському віці, інформування студентів щодо мети, змісту та структури програми. Метою мотиваційного блоку є забезпечення позитивної мотивації студентів до участі в програмі. Особистісний блок спрямований на розвиток особистісних особливостей студентів, що сприяють становленню їхньої особистісної зрілості. Мета інструментального блоку – оволодіння студентами навичками та засобами саморегуляції поведінки, діяльності, спілкування. Перевірка ефективності запропонованої програми засвідчила наявність позитивних зрушень у показниках ставлення до себе, саморегуляції, самоактуалізації, смисложиттєвих і ціннісних орієнтацій, захисних механізмів, учбової мотивації студентів, показниках їх особистісної зрілості.

Ключові слова: особистісна зрілість, студенти, системна детермінація, елементи системи особистості, розвивально-корекційна програма.

Mednikova G. I. Methods and Means of Fostering the Students' Personal Maturity Formation. The paper presents the results of the program development of the students' personal maturity formation contribution and empirical testing of its effectiveness. The basis of the program development is a sense of the personal maturity as the person's systemic quality caused by the system and based on the specificity of the system elements interrelation and their interrelations character. As the person's system elements (sub-system) immanent to the personal maturity formation process, the author determines self-comprehension in the unity of the cognitive (self-knowing), affective (self-attitude) and behavioral (self-regulation) components as well as motivationally-need and axiological spheres of a person. The main goal of the program of contribution into socialization of the students' personal maturity formation is a level increase of their personal maturity by means of development and correction of the person's system elements (subsystem) mentioned above. The program involves informational, motivational, personal, instrumental blocks. Informational block is directed to manifestation of the personal maturity phenomenon essence, regularities and system determination of its formation in the students age, provision of information to the students with respect to the aim, content and structure of the program. Motivational block is created to provide positive motivation of the students to participation in the program. Personal block is directed to development of the students' personal peculiarities which contribute to formation of their personal maturity. The aim of the instrumental block is students' acquirement

of skills and tools self-regulation of behavior, activity, communication of the students. Testing of the effectiveness of the proposed program has attested the existence of the positive improvements in terms of self-attitude, self-regulation, self-actualization, life-purpose and value orientations, protective mechanisms, learning motivation of the students, criteria of their personal maturity.

Keywords: personal maturity, students, system determination, person's system elements, developing intervention program.

Медникова А. И. Пути и средства содействия становлению личностной зрелости студентов. В статье представлены результаты разработки программы содействия становлению личностной зрелости студентов и эмпирической проверки ее эффективности. В основу разработки программы положено понимание личностной зрелости как системного качества личности, которое порождается системой и обусловлено спецификой взаимодействия элементов системы, характером их взаимосвязей. В качестве элементов (подсистем) системы личности, имманентных процессу становления личностной зрелости, автором определены самосознание в единстве когнитивного (самопознание), аффективного (самоотношение) и поведенческого (саморегуляция) компонентов, а также мотивационно-потребностная и ценностно-смысловая сферы личности. Основной целью программы содействия становлению личностной зрелости студентов является повышение уровня их личностной зрелости за счет развития и коррекции вышеуказанных элементов (подсистем) системы личности. Программа включает в себя информационный, мотивационный, личностный, инструментальный блоки. Информационный блок направлен на раскрытие сущности феномена личностной зрелости, закономерностей и системной детерминации ее становления в студенческом возрасте, информирование студентов относительно цели, содержания и структуры программы. Целью мотивационного блока является обеспечение положительной мотивации студентов к участию в программе. Личностный блок направлен на развитие личностных особенностей студентов, которые способствуют становлению их личностной зрелости. Цель инструментального блока – овладение студентами навыками и средствами саморегуляции поведения, деятельности, общения. Проверка эффективности предложенной программы удостоверила наличие положительных сдвигов в показателях самоотношения, саморегуляции, самоактуализации, смысложизненных и ценностных ориентаций, защитных механизмов, учебной мотивации студентов, показателях их личностной зрелости.

Ключевые слова: личностная зрелость, студенты, системная детерминация, элементы системы личности, развивающе-коррекционная программа.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап історико-еволюційного розвитку людини відзначений новим явищем. З одного боку, відбувається прискорення дозрівання, з іншого, уповільнення темпів старіння, що загалом сприяє подовженню життєвого циклу людини. Водночас, під впливом різних зовнішніх і

внутрішніх умов, цілі групи дорослих людей перебувають у становищі соціально-інфантильних членів суспільства, що зумовлює увагу науковців до питань становлення особистісної зрілості, активізації та оптимізації цього процесу, а також із необхідністю передбачає визначення не тільки сутності, а й складників, критеріїв і показників особистісної зрілості.

Так, А. Маслоу на основі аналізу біографій видатних особистостей, яких загальна думка розглядає як зрілих, виділив такі спільні якості: ефективне сприйняття реальності й комфортні взаємини з нею; прийняття себе, інших, природи; спонтанність; зосередженість на проблемі; відстороненість; незалежність від культури й оточення; постійна свіжість оцінювання; безмежні обрії; соціальне почуття; глибокі, але виборчі соціальні взаємини; демократичний характер; моральна переконаність; невороже почуття гумору; креативність [5].

С. Л. Братченко і М. Р. Миронова найважливішими характеристиками зрілої особистості вважають цілеспрямованість, самостійність, динамічність, цілісність, конструктивність, індивідуальність. Критерії особистісного зростання автори розділяють на інтраперсональні й інтерперсональні. До інтраперсональних критеріїв належать: прийняття себе; відкритість внутрішньому досвіду переживань; розуміння себе; відповідальна свобода; цілісність; динамічність, а до інтерперсональних – прийняття інших; розуміння інших; соціалізованість; творча адаптивність [2].

На думку К. О. Абульханової-Славської, зріла особистість внутрішньо детермінована, здатна координувати своє життя в цілому зі своїми потребами, має здатність до продуктивного застосування своїх особистісних можливостей та особливостей пропорційно життєвим завданням, володіє здатністю до саморегуляції, здатна визначати й направляти хід подій у своєму житті, формувати ситуації життя, задавати стиль спілкування, впливати на оточуючих людей [1].

На основі аналізу визначень особистісної зрілості в психологічній науці Н. М. Дідик виявила, що феномен особистісної зрілості характеризується такими рисами: самоприйняття; суб'єктність, здатність до вчинку; відповідальність, інтернальний локус контролю; саморегуляція; соціабельність; трансценденція; креативність; самостійність; самоактуалізація; філософське почуття гумору; інтелектуальність; автентичність; нонконформізм; моральність; психічне здоров'я [3].

На думку О. А. Лукасевич, особистісна зрілість характеризується психологічною спроможністю, спрямованістю і внутрішньою готов-

ністю людини до вчинку, що передбачає наявність відповідних здатностей до орієнтації в ситуації, постановки мети, вибору засобів, прийняття рішення, виконання дії, рефлексії та закріплення досвіду [4].

Наявність значної кількості наукових праць, у яких обговорюються різні аспекти особистісної зрілості, вказує на значну зацікавленість даною проблематикою в психологічній науці. У той же час слід зазначити термінологічну строкатість, неузгодженість позицій різних авторів стосовно складників, критеріїв і показників особистісної зрілості, що ускладнює розв'язання низки практичних завдань, пов'язаних із необхідністю подальшого вдосконалення форм, методів та засобів психологічної роботи, спрямованої на сприяння становленню особистісної зрілості різних категорій осіб, зокрема студентства.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Програма, спрямована на розвиток основних показників особистісної зрілості старшокласників, розроблена і представлена в дисертаційному дослідженні Л. В. Потапчук [6]. Вона передбачає три етапи: 1) становлення відповідальності, самостійності, самоконтролю поведінки, емоційної зрілості, цілепокладання та самоствердження у спільній діяльності з учителем; 2) формування структурних компонентів особистісної зрілості в колективній діяльності, яка передбачає взаємовідносини відповідальної залежності; 3) самовиховання, самостійний вибір мети, засобів, плану дій. Основним механізмом розвитку компонентів особистісної зрілості виступає інтелектуальна та ситуативна рефлексія. Запропонована Л. В. Потапчук програма виявилася ефективною щодо розвитку таких показників особистісної зрілості, як загальна активність, відповідальність, самостійність, самоконтроль поведінки, емоційне ставлення до різних видів діяльності, усвідомленість самовизначення.

В основі розроблення тренінгу особистісної зрілості для майбутніх педагогів О. В. Темрук лежить положення, згідно з яким одним із показників особистісної зрілості майбутнього вчителя виступає його професійно-педагогічна спрямованість. Відповідно до цього положення розвиток особистісної зрілості передбачає і безпосередній розвиток тих компонентів особистісної зрілості, які мають першочергове значення для успішного здійснення педагогічної діяльності (ставлення до свого Я, життєва установка, здатність до психологічної близькості з іншими людьми), і опосередковане становлення особистісної зрілості майбутнього вчителя засобами формування його професійної

спрямованості. За результатами впровадження тренінгу особистісної зрілості визначено зростання за показниками загального рівня особистісної зрілості майбутніх учителів, рівнів ставлення до свого Я, життєвої установки, здатності до психологічної близькості з іншими людьми, самооцінки, смисложиттєвих орієнтацій, емпатії та професійно-педагогічної спрямованості [7].

Н. М. Дідик розроблено та апробовано програму розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів, теоретичними засадами якої є положення гуманістичної психології і диспозиційного підходу, згідно з яким особистісна зрілість розглядається як динамічний феномен, що є результатом вродженого й неперервного прагнення особистості до самоактуалізації. Програма складається з тренінгу розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів, ведення щоденника самоаналізу і щоденника особистісної зрілості. За результатами запровадження цієї програми, зареєстровано значне підвищення показників інтраперсональної конструктивної активності (керівництва своїми потребами, емоціями та поведінкою, здатності до самостійного вибору), інтерперсональної конструктивної активності (здатності до відповідального вчинку і встановлення глибоких емоційно насичених контактів, емпатійного ставлення до оточуючих), трансперсональної конструктивної активності (тотожності зі своїм Я, прийняття себе і своїх переживань, наявності смислу життя, прагнення до реалізації власних здібностей) [3].

О. С. Штепа запропонувала соціально-психологічну технологію актуалізації особистісної зрілості, складником якої є тренінг, спрямований на актуалізацію потреби особистості в самопізнанні, саморозумінні, формуванні імпульсу для подальшого саморозвитку. Учасниками цього тренінгу можуть бути особи різного віку, статі, професії. Структура тренінгу відображає диспозиційну модель особистісної зрілості, розроблену О. С. Штепою, і містить у собі дванадцять тем: перша присвячена формуванню групи, моніторингу цілей учасників, остання – рефлексії учасників щодо тренінгу, решта – головним рисам особистісної зрілості – креативності, контактності, децентрації, толерантності, відповідальності, автономності, самоприйняттю, глибинності переживань, синергічності, життєвій філософії [8].

Мета статті – розроблення програми сприяння становленню особистісної зрілості студентів та перевірка її ефективності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особистісну зрілість ми розуміємо як системну якість особистості, тобто якість, яка породжується системою й зумовлена специфікою взаємодії елементів системи, характером їх взаємозв'язків. Визначення особистісної зрілості як системної якості особистості, а самої особистості як відкритої системи, здатної до саморозвитку та самоорганізації, привертає увагу до питання системних детермінант становлення особистісної зрілості. У якості таких елементів (підсистем) системи особистості, іманентних процесу становлення особистісної зрілості, було визначено самосвідомість у єдності когнітивного (самопізнання), афективного (ставлення до себе) і поведінкового (саморегуляція) компонентів, а також мотиваційно-потребову та ціннісно-сміслову сфери особистості. При цьому як базовий елемент визначене ставлення особистості до себе, що підтверджено під час проведеного констатувального дослідження [9; 10].

Виходячи із цих положень та результатів констатувального дослідження, було розроблено програму сприяння становленню особистісної зрілості студентів, реалізація якої передбачає проведення 50 занять. Основною метою програми є підвищення рівня особистісної зрілості студентів за рахунок розвитку та корекції елементів (підсистем) системи особистості, іманентних процесу становлення особистісної зрілості. Структурно програма включає в себе інформаційний, мотиваційний, особистісний, інструментальний блоки.

Інформаційний блок представлений лекційними заняттями та інформаційними повідомленнями, спрямованими на розкриття сутності феномену особистісної зрілості, закономірностей та системної детермінації її становлення в студентському віці, а також інформування студентів щодо мети, змісту та структури програми.

Метою мотиваційного блоку є забезпечення позитивної мотивації студентів до участі в програмі. Основні завдання цього блоку: створення позитивного психологічного клімату групи; визначення актуального рівня та особливостей особистісної зрілості студентів, а також діагностика системних детермінантів особистісної зрілості; порівняння отриманих під час психодіагностичного дослідження результатів з уявленнями студентів про ступінь вираженості в них певних якостей, аналіз й усвідомлення причин розбіжностей; формулювання висновків щодо можливості розвитку та коректування підсистем особистості, іманентних процесу становлення особистісної зрілості, за рахунок чого можуть бути задоволені мотиви саморозвитку студентів.

Особистісний блок спрямований на розвиток особистісних особливостей, що сприяють становленню особистісної зрілості студентів. Досягнення мети цього блоку передбачало вирішення низки завдань: перегляд звичних стереотипів неадекватного самосприйняття, укоріненної системи оцінок і самооцінок, оптимізація ставлення до себе та інших, розвиток адекватної самооцінки і рівня домагань, позитивного Я-образу, креативності, усвідомлення та аналіз власної системи цінностей, зв'язку цінностей та смислів, усвідомлення студентом себе в системі професійної діяльності, оптимізація ставлення до майбутньої професії, стимулювання до саморозвитку професійно важливих якостей.

Мета інструментального блоку – оволодіння студентами навичками та засобами саморегуляції поведінки, діяльності та спілкування. Реалізація цього блоку здійснювалася через розв'язання таких завдань: розвиток регуляторних процесів планування, моделювання, програмування та оцінки результатів, формування вмінь ефективної організації часу, розвиток соціально-перцептивних і комунікативних навичок, розширення спектра міжособистісного пізнання, розвиток навичок асертивної поведінки, конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях, розвиток навичок подолання негативних емоційних станів й емоційно-вольової саморегуляції.

Оцінювання ефективності розробленої програми здійснювалося на основі співставлення показників досліджуваних контрольної та експериментальної груп до і після її впровадження. До експериментальної та контрольної груп увійшли по 40 студентів факультету психології та соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, у яких під час констатувального дослідження був визначений незадовільний рівень особистісної зрілості. Перед упровадженням програми статистично значущих відмінностей між контрольною та експериментальною групами за показниками, які були визначені за допомогою методик дослідження ставлення до себе С. Р. Панталеєва, діагностики учбової мотивації студентів А. О. Реана і В. О. Якуніна (модифікація Н. Ц. Бадмаєвої), «Стиль саморегуляції поведінки – ССП-98» В. І. Моросанової, «Індекс життєвого стилю» Р. Плутчика (адаптація Л. П. Гребеннікова), вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча (адаптація Д. О. Леонт'єва), «Тесту смисложиттєвих орієнтацій» Д. О. Леонт'єва, «Самоактуалізаційного тесту» Л. Гозмана і М. Кроза, визначено не було.

Після реалізації програми сприяння становленню особистісної зрілості студентів було проведено контрольне дослідження із застосу-

ванням тих же методик. У контрольній групі здійснене порівняння результатів констатувального й контрольного зрізів засвідчило відсутність статистично значущих відмінностей. Порівняння показників досліджуваних експериментальної групи, здійсненого з використанням *t*-критерію Стьюдента, дало змогу визначити такі зміни:

- за складниками ставлення до себе підвищення показників відкритості ($t = 2,38, p < 0,05$), самовпевненості ($t = 2,64, p < 0,05$), самокерівництва ($t = 2,74, p < 0,01$), відображеного ставлення до себе ($t = 2,89, p < 0,01$), самоприйняття ($t = 2,35, p < 0,05$), зниження показників внутрішньої конфліктності ($t = 2,41, p < 0,05$) і самозвинувачення ($t = 3,11, p < 0,01$);
- за процесами довільної саморегуляції поведінки підвищення показників моделювання ($t = 3,24, p < 0,01$), програмування ($t = 2,64, p < 0,001$), оцінки результатів ($t = 3,64, p < 0,001$), а також регуляторної гнучкості ($t = 2,16, p < 0,05$) і самостійності ($t = 3,05, p < 0,01$);
- за параметрами самоактуалізації підвищення показників компетентності в часі ($t = 2,53, p < 0,05$), підтримки ($t = 3,42, p < 0,01$), ціннісних орієнтацій ($t = 2,94, p < 0,01$), самоповаги ($t = 3,18, p < 0,01$), самоприйняття ($t = 3,26, p < 0,01$), уявлення про природу людини ($t = 3,35, p < 0,01$), синергії ($t = 2,86, p < 0,01$), контактності ($t = 2,71, p < 0,01$), пізнавальних потреб ($t = 2,88, p < 0,01$), креативності ($t = 2,62, p < 0,05$);
- за учбовими мотивами підвищення показників професійних мотивів ($t = 2,88, p < 0,01$), мотивів творчої самореалізації ($t = 2,17, p < 0,05$) та учбово-пізнавальних мотивів ($t = 2,39, p < 0,05$), зниження показника мотиву уникнення ($t = 3,15, p < 0,01$);
- за складниками смислу життя особистості підвищення показників цілей у житті ($t = 4,21, p < 0,001$), процесу життя ($t = 4,38, p < 0,001$), результативністю життя ($t = 2,13, p < 0,05$), локусу контролю-Я ($t = 5,29, p < 0,001$) і локусу контролю-життя ($t = 4,62, p < 0,001$);
- за захисними механізмами зниження показників регресії ($t = 2,58, p < 0,05$), проєкції ($t = 3,84, p < 0,001$), заміщення ($t = 2,33, p < 0,05$);
- за термінальними цінностями підвищення показників цінностей цікавої роботи ($t = 2,38; p < 0,05$), життєвої мудрості ($t = 2,52; p < 0,05$), щастя інших ($t = 2,39; p < 0,05$), розвитку ($t = 2,865; p < 0,01$), зниження показників цінності суспільного визнання ($t = 3,277; p < 0,01$);

- за інструментальними цінностями підвищення показників цінностей освіченості ($t = 3,744$; $p < 0,001$), сміливості у відстоюванні своєї думки, поглядів ($t = 2,03$; $p < 0,05$), самоконтролю ($t = 2,44$; $p < 0,05$), відповідальності ($t = 3,54$; $p < 0,001$), зниження показників цінностей непримиримості до недоліків у себе та інших ($t = 3,95$; $p < 0,001$) і високих запитів ($t = 2,45$; $p < 0,05$);
- за складниками особистісної зрілості підвищення показників мотивації досягнення ($t = 4,66$, $p < 0,001$), ставлення до свого Я ($t = 3,12$, $p < 0,01$), почуття громадянського обов'язку ($t = 2,11$, $p < 0,05$), життєвої установки ($t = 2,24$, $p < 0,05$), здатності до психологічної близькості з іншими людьми ($t = 2,98$, $p < 0,01$).

Отримані під час контрольного дослідження результати засвідчили позитивну динаміку рівня самоактуалізації студентів за більшістю її параметрів, регуляторних процесів, окрім планування, осмисленості життя за всіма складниками, просоціальних термінальних цінностей та інструментальних цінностей, які можна охарактеризувати як цінності самоствердження і самореалізації. Також слід зазначити підвищення рівня внутрішніх учбових мотивів, до яких належать учбово-пізнавальні мотиви, а також мотиви самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку. Водночас визначено зниження вираженості мотиву уникнення невдач, пов'язаного з усвідомленням можливих неприємностей, незручностей, покарань, які можуть виникнути в разі невиконання діяльності. Крім того, знизилася вираженість таких примітивних захисних механізмів, як регресія, проекція та заміщення. У цілому зафіксовано статистично значуще підвищення показників за всіма складниками особистісної зрілості (за Ю. З. Гільбухом).

Зміни ставлення до себе, головно, відбулися за рахунок посилення емоційно-оцінного компонента і зниження внутрішньої конфліктності та самозвинувачення. Серед складників емоційно-ціннісного компонента ставлення до себе збільшення зареєстроване лише за показником самоприйняття.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Стимулювання становлення особистісної зрілості студентів можливе за умов здійснення розвивально-корекційного впливу на підсистеми системи особистості, що в сукупності виступають як системні детермінанти становлення особистісної зрілості. Перспективи подальших досліджень убачають у розробці та апробації розвивально-корекційних засобів для забезпечення оптимізації не тільки емоційно-оцінного, а й емо-

цінно-ціннісного компоненту ставлення до себе як базового елементу в системі детермінант становлення особистісної зрілості.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 298 с.
Abulkhanova-Slavskaya K. A. Strategiya zhizni [Life strategy] / K. A. Abulkhanova-Slavskaya. – M. : Myisl, 1991. – 298 p.
2. Братченко С. Л. Личностный рост и его критерии / С. Л. Братченко, М. Р. Миронова // Психологические проблемы самореализации личности / под ред. А. А. Крылова, Л. А. Коростылевой. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1997. – С. 38–46.
Bratchenko S. L. Lichnostnyiy rost i ego kriterii [Personal development and its criteria] / S. L. Bratchenko, M. R. Mironova // Psikhologicheskie problemy samorealizatsii lichnosti / pod red. A. Krylova, L. Korostylevoy. – SPb. : Izd-vo Sankt-Peterburg. un-ta, 1997. – P. 38–46.
3. Дідик Н. М. Професійно значущі характеристики особистісної зрілості майбутніх психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Н. М. Дідик. – К., 2013. – 20 с.
Didyk N. M. Profesiyno znachushchi kharakterystyky osobystisnoyi zrilosti maybutnikh psykhologiv [Professionally significant characteristics of the personal maturity of the future psychologists] : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psikhol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psykhologiya» / N. M. Didyk. – K., 2013. – 20 p.
4. Лукасевич О. А. Суб'єктно-вчинкові критерії оцінки особистісної зрілості студентської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія; історія психології» / О. А. Лукасевич. – Луцьк, 2010. – 20 с.
Lukashevich O. A. Sub'ektno-vchynkovi kryteriyi otsinky osobystisnoyi zrilosti studentskoyi molodi [The subjective and active assessment criteria of personal maturity of students] : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psikhol. nauk : spec. 19.00.01 «Zagalna psykhologiya; istoriya psykhologiyi» / O. A. Lukashevich. – Lutsk, 2010. – 20 p.
5. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу ; пер. с англ. А. М. Татлыбаевой. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
Maslou A. Motyvatsiya i lichnost [Motivation and personality] / A. Maslou ; per. s angl. A. Tatlyibaevoy. – SPb. : Evraziya, 1999. – 478 p.
6. Потапчук Л. В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Л. В. Потапчук. – Луцьк, 2001. – 20 с.
Potapchuk L. V. Psykhologichni osoblyvosti stanovlennya osobystisnoyi zrilosti starshoklasnykiv [Psychological features of becoming of personal maturity of

- pupils of senior forms] : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psykhol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psykholohiia» / L. V. Potapchuk. – Lutsk, 2001. – 20 p.
7. Темрук О. В. Розвиток особистісної зрілості майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. В. Темрук. – К., 2006. – 21 с.
Temruk O. V. Rozvytok osobystisnoyi zrilosti maybutnogo vchytelya u protsesi profesiynoyi pidgotovky : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psykhol. nauk [The development of the future teacher's personal maturity withing professional training] : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psykholohiia» / O. V. Temruk. – K., 2006. – 21 p.
8. Штепа О. С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг / О. С. Штепа. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 210 с.
Shtepa O. S. Osobystisna zrilist: Model. Opytuvalnyk. Trening [Personal maturity: Model. Checklist. Training] / O. S. Shtepa. – Lviv : Vyd. tsentr LNU im. I. Franka, 2008. – 210 p.
9. Mednikova G. I. Defense mechanisms and personal self-regulation of the students wish deferent self-attitude traits / G. I. Mednikova // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. Scientific journal. – 2014. – № 1 (January–February). – Vol. 1. – P. 290–296.
10. Mednikova G. I. The value sphere structure of the students with different self-attitude construction / G. I. Mednikova // European Applied Sciences. – 2014. – № 2 (February). – P. 81–82.

УДК 159.947

А. М. Одінцова

Received April 11, 2014;

Revised April 21, 2014;

Accepted May 13, 2014.

ЖИТТЄВА РОЛЬ ЯК СКЛАДНИК ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ У СВІДОМОСТІ ЮНАКІВ

У статті проаналізовано взаємозв'язок між життєвою позицією, життєвою роллю та Я-концепцією особистості. Висвітлено результати емпіричного дослідження, у якому взяли участь студенти віком від 18 до 22 років. Мета дослідження – узагальнити ознаки, які використовують для первинного сприйняття,

© Одінцова А. М., 2014